

การศึกษาขั้นมูลฐาน

การวิจัยเรื่องหนังสือภาพที่เหมาะสมสำหรับเด็กในระดับอนุบาลนี้ ผู้วิจัยได้เล็งเห็นความสำคัญในการศึกษา ความรู้เกี่ยวกับหนังสือสำหรับเด็ก อันจะเป็นพื้นฐานในการดำเนินการ เตรียมอุปกรณ์ในการทดสอบของการวิจัยครั้งนี้ จึงได้ค้นคว้าจากหนังสือทั้งภาษาไทยและต่างประเทศ ซึ่งอาจแยกเป็นเรื่องที่สำคัญ ๆ ได้ดังนี้ คือ

ประวัติความเป็นมาของหนังสือสำหรับเด็ก

ก. ภาษาไทย

ในเอกสารของบริษัทสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช กล่าวถึงประวัติของหนังสือสำหรับเด็กในเมืองไทย โดยสรุปว่า

ประวัติหนังสือสำหรับเด็กของไทยมีหลักฐานพอที่จะกล่าวได้ว่า หนังสือสำหรับเด็กที่ปรากฏนามผู้แต่งมีมาตั้งแต่ประมาณเมื่อ 150 ปีมาแล้ว นักเขียนที่เราอาจจะถือว่าเป็นผู้เขียนหนังสือสำหรับเด็กคนแรกของไทย คือ สุนทรภู่ หนังสือสำหรับเด็กเล่มแรกของสุนทรภู่ คือเรื่อง "สวัสดิรักษา" ซึ่งแต่งถวายเจ้าฟ้าอาภรณ์ กล่าวกันว่า สุนทรภู่ แต่งเรื่องนี้ประมาณระหว่าง พ.ศ. 2364-2370 นอกจากนี้ สุนทรภู่ ยังได้เขียนเพลงยาวถวายโอวาท สุภาษิตสอนหญิง นิทานที่สุนทรภู่แต่งก็มี เช่น โคบุตร พระอภัยมณี ลักษณะวงศ์พระไชยสุริยา (แต่งเป็นกาพย์) ใน พ.ศ. 2419 มีหนังสือสุภาษิตสอนเด็กแต่ไม่ปรากฏตัวผู้เขียน

ในยุคเดียวกันนี้ มีหนังสืออ่านเล่นซึ่งแต่งเป็นกลอนจากนิทานชาวบ้าน หรือนิทานทางพุทธศาสนา เช่น สิบนทกมาร ลังขทอง เป็นต้น หนังสือเหล่านี้ผู้คิดทำขึ้นก็มีความประสงค์จะใหญ่ใหญ่อ่านแต่เด็กก็อ่านได้ควย หรือบางทีผู้ใหญ่ก็ใช้ให้เด็กอ่านให้ฟัง

สรุปแล้วในระยะเริ่มแรกนี้ หนังสือสำหรับเด็กของไทยก็คล้าย ๆ กับชาติอื่น ๆ คือเนื้อหาของเรื่องเป็นประเภทนิทาน และคำสอนต่าง ๆ ไม่มีภาพประกอบ นอกเหนือจากนี้แล้ว เด็กต้องอ่านหนังสือของผู้ใหญ่ แต่อย่างไรก็ตามหนังสือสำหรับเด็กในยุคแรกนี้บางเรื่องก็ยังมีภาพพิมพ์ขึ้นใหม่อีกในยุคปัจจุบัน เช่น จันทโครพ ฯลฯ

ตั้งแต่ พ.ศ. 2430 เป็นต้นมา เป็นช่วงที่หนังสือสำหรับเด็กได้พัฒนาขึ้นมาอย่างรวดเร็ว แต่เป็นหนังสือที่ใช้ในโรงเรียน และประกอบกับการตั้งกรมศึกษาธิการขึ้นใน พ.ศ. 2431 จึงได้มีการเปลี่ยนหนังสือแบบเรียนใหม่ คือ เลิกสอนตามแบบเรียนหลวง 6 เล่ม ของพระยาศรีสุนทรโวหาร มาใช้แบบเรียนเร็ว ของสมเด็จพระยาคำรงราชานุภาพ ควบคู่ไปกับหนังสือสำหรับเด็กเพื่อการอ่าน ซึ่งทรงนิพนธ์ขึ้นพร้อม ๆ กัน เป็นเรื่องต่าง ๆ ที่น่าสนใจและน่าอ่าน นอกจากนี้ยังเป็นเรื่องอื่น ๆ ที่เป็นชาดก เช่น สุบินทกุมาร พระยานัตถ์ และนกกกระจาบ เป็นต้น

เมื่อ พ.ศ. 2435 โรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย ได้จัดทำนิตยสารสำหรับเด็ก คือ "จดหมายเหตุแสงอรุณ" พ.ศ. 2438 โรงเรียนราชกุมาร ออกหนังสือชื่อ "กุมารวิทยา" แต่ออกเพียงปีเดียว พ.ศ. 2449 มหามกุฏราชวิทยาลัย ออกหนังสือชื่อ "กุลสตรี" แต่ออกเพียง 2 ปี ก็หยุดเช่นเดียวกัน

ตั้งแต่ พ.ศ. 2440 เป็นต้นมา กรมศึกษาธิการได้จัดทำหนังสือที่พอจะถือว่าเป็นหนังสือสำหรับเด็กได้มี 3 ชุด คือ

1. ชุดแบบสอนอ่าน เล่ม 1-4 และแบบสอนอ่านภูมิศาสตร์ (พ.ศ. 2453) ที่มีเด็กชายไวกับเด็กชายเผ็ด (เดิมชื่อ นายมีความคิด กับ นายเกียจคร้าน)
2. ชุดจินตกวีนิพนธ์ โดยคัดเลือกตัดตอนจากวรรณคดีเก่า เช่น สามก๊ก อิเหนารามเกียรติ์ ราชชาธิราช ฯลฯ
3. ชุดเกี่ยวกับจรรยาสุภามิต มีการพิมพ์หนังสือธรรมจริยา ขึ้นในปี พ.ศ. 2447 คือ นิตานสุภามิต (พ.ศ. 2453) นิตานอัสย (พ.ศ. 2455)

สำหรับทางด้านเอกชนได้มีการริเริ่มทำหนังสือเด็กกันบ้าง แต่เป็นในทำนองนิตาน โรงพิมพ์ศึกษาพิมพ์การเป็นผู้ริเริ่มใน พ.ศ. 2434 โดยจัดพิมพ์อัสยปกรณำขึ้น

หนังสือเล่มนี้นับได้ว่าเป็นหนังสือเด็กที่เก่าที่สุดเล่มหนึ่งของไทย ต่อมาในปี พ.ศ. 2451 นาย บี โอ คาคโรท์ ซึ่งเป็นอาจารย์ใหญ่โรงเรียนสวนกุหลาบ ในเวลานั้น ได้แต่งเทพกิริมาขึ้น เมื่อ พ.ศ. 2451 ในหนังสือเล่มนี้มีเรื่องอาละดินกับโคมิวิเศษ อาลีบาบา และอื่น ๆ อีกมากมาย

ระหว่าง พ.ศ. 2453-2462 กรมราชบัณฑิตได้ออกหนังสืออ่านที่ถือว่า เป็นหนังสืออ่านสำหรับเด็กซึ่งไม่ใช่เป็นแบบเรียน บางเรื่องแปลมาจากภาษาอังกฤษ เช่น เรื่อง นายแบ็คคูมายักษ์ ความลึกลับของรูปเทานกอินทรีงา ฉันทอยากเป็นกะลาสี เด็กที่เมืองญี่ปุ่น เป็นต้น หนังสือเหล่านี้มีภาพประกอบสวย เด็กนิยมอ่านกันมาก แต่พิมพ์ออกมาจำนวนน้อยแล้วก็เลิกไป โรงพิมพ์เอกชนอีกแห่งหนึ่ง คือ โรงพิมพ์ไทยได้จัดพิมพ์หนังสือสำหรับเด็กออกมา คือเรื่อง "ขุมทรัพย์ของเด็ก" และ "คนมีประโยชน์" แต่พิมพ์ได้ไม่กี่เล่มก็เลิกไปอีกเช่นเดียวกัน

ในยุคนี้หนังสือสำหรับเด็กที่เกิดขึ้นในโรงเรียนมีมากขึ้น โรงเรียนอัสสัมชัญ ได้ออกหนังสือ "อัสสัมชัญอุโฆษ" เมื่อ พ.ศ. 2457 และในปี พ.ศ. 2464 ได้ออกหนังสืออ่าน "ครูศึกษา" ซึ่งมีชื่อเสียงจนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้ โรงเรียนสวนกุหลาบ ออกหนังสือ "สวนกุหลาบวิทยาลัย" พ.ศ. 2465 โรงเรียนเทพศิรินทร์ ออก "แถลงการศึกษาเทพศิรินทร์" โรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัย ออกหนังสือ "คอลเวชันวิสต์" พ.ศ. 2467 โรงเรียนราชินี ออกหนังสือ "ราชินีบำรุง" ตามต่างจังหวัดก็มีโรงเรียนปริสซ์โรแยล โรงเรียนยุพราชวิทยาลัย ซึ่งออกหนังสือสำหรับอ่านภายในโรงเรียน

โรงพิมพ์เจริญผลได้ออกนิตยสารชื่อ "เด็กไทย" ขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2464 ถือได้ว่าเป็นนิตยสารสำหรับเด็กเล่มแรกของไทย แต่หนังสือที่แพร่หลายมากคือ "หนังสือพิมพ์นักเรียน" ซึ่ง นายแช เศรษฐบุศกร จัดพิมพ์ขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2465 หนังสือพิมพ์นักเรียนมีลักษณะรูปเล่มเป็นหนังสือมีเรื่องหลายรส ต่อมาปี พ.ศ. 2469 นายสวัสดิ์ จุฑะรพ ได้จัดทำหนังสือ "ครูเกษม" ขึ้น

ระหว่าง พ.ศ. 2372-2490 เป็นยุคที่หนังสือสำหรับเด็กชบเซาไปมาก ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงการปกครองและสงครามโลกครั้งที่ 2 ความเร่งด่วนในการสร้างตำราหมดไป ผู้ทรงคุณวุฒิทางการประพันธ์หันไปเขียนเรื่องที่ตนสนใจ ซึ่งเป็นนวนิยายสำหรับผู้ใหญ่มากขึ้น แต่กระนั้นหนังสือสำหรับเด็กมิใช่จะหยุดเขียนเสียทีเดียว หนังสือราชินีบำรุง ลงนวนิยายสำหรับเด็กคิดต่อกันตั้งแต่ปี 2473 เช่น เรื่องชีวิตเด็กน้อย ความลึกดลในรัตติกุ นวนิยายเด็กที่น่าสนใจก็มีปรากฏขึ้นอีกเรื่องหนึ่ง คือ เรื่อง "วิลเลียมเด็กจอมแก่น" เขียนโดย ว. ณ ประมวลมารค ลงพิมพ์ในหนังสือประมวลสาส์น และเรื่อง "ดวงใจ" ของ ชิม วีระไวทยะ สวัสดิ์ จุฑะรพ เขียนเรื่อง "สังข์ทอง" เมื่อ พ.ศ. 2475 และเรื่องอื่น ๆ อีกหลายเรื่องซึ่งได้รับความนิยมมาก สำหรับหนังสือที่เป็นภาพยังไม่มากนัก นอกจากที่ ประยูร จรรยาวงศ์ เขียนการ์ตูนประกอบเรื่อง "หลวิชัยคาวิ" ลงในหนังสือพิมพ์ พิมพ์ไทย ซึ่งได้รับความนิยมอย่างยิ่งเช่นกัน

กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดทำหนังสือสำหรับเด็กชั้น 2 ชุด ชุดแรกเป็นการนำบัญชาสชาดกมาเขียนให้ง่าย จัดทำขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2474 ชุดที่สอง เป็นหนังสืออ่านประกอบ จัดทำขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2483 บางเล่มก็ยังใช้กันอยู่จนปัจจุบันนี้ เช่น เรื่องนกนางเขน แมวสีสวาด คอกรักสัตว์แสนรู้ อukumเด็กดี ไม่เป็นไรล้มเสียเถิด เป็นต้น

ระหว่าง พ.ศ. 2491-2501 เป็นช่วงเวลาที่มีหนังสือสำหรับเด็กมีแพร่หลายมากขึ้น เริ่มแรกตั้งแต่ พ.ศ. 2491 ครูสภาได้รับเงินอุดหนุนจากกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อจัดตั้งสำนักวรรณกรรมการศึกษาขึ้น และได้มีการพิมพ์นิยายสำหรับเด็กชั้น 2 ชุด คือ คลังนิยาย กับ นิทานประทีปทอง หนังสือทั้ง 2 ชุดนี้ เป็นที่นิยมของเด็กอย่างมาก ในปีต่อมา บริษัทประชาช่างจัดพิมพ์หนังสือสำหรับเด็กชุดเทพนิยาย นิทานแสนสนุก นิทานแสนสำราญ ออกจำหน่ายควย และพร้อมกันนี้บริษัทเอกชนบางแห่งได้จัดพิมพ์หนังสือเชิงวิชาการสำหรับเด็กเป็นทำนองความรู้อบตัวขึ้นจำหน่าย ซึ่งได้รับแรงจูงใจจากการตอบปัญหาชิงรางวัลทางโทรทัศน์

ต่อมาได้มีหนังสือประเภทนิทานสำหรับเด็ก ซึ่งส่วนมากเป็นงานแปลออกสู่ท้องตลาด ในลักษณะหนังสือเล่มใหญ่ ๆ เช่น เรื่อง บ้านเล็ก ไฮดี้ นิทานนานาชาติ

สมัคร เป็นคน

ใน พ.ศ. 2493 นิตยสารแอสตันคาร์ค ได้ออกแอสตันคาร์คฉบับนักเรียนขึ้น นับว่าเป็นนิตยสารรุ่นแรกที่ทำให้ความรู้ทางวิชาภาษาอังกฤษ

สำนักพิมพ์อีกแห่งหนึ่งที่ได้อผลิตหนังสือสำหรับเด็กออกมาหลายชุด คือ สำนักพิมพ์ ดุจดศึกษา ผลิตนิทานดุจดศึกษา ซึ่งส่วนมากเขียนโดย เสรี เปรมฤทัย

พ.ศ. 2497 กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดพิมพ์หนังสืออ่านประกอบสำหรับเด็กในระดับประถมศึกษาชั้นหลายเล่ม เช่น เรื่องไค้ที่ชี้แพะไล่ เป็ดหาย นกแก้วอวคเก่ง ขอมแม่ใหญ่ลูกนก และในปีเดียวกันนี้และปีต่อมา มีนิตยสารสำหรับเด็กหลายเล่มออกสู่ท้องตลาด เช่น ชัยพฤกษ์ การตูนตุ๊กตา วิทยาศาสตร์มหัศจรรย์ กระจุกสาร เป็นต้น หนังสือประเภท การตูนก็ออกมาสู่ท้องตลาดหลายเล่ม เช่น การตูนชุดเจ้าโกโรน รงค์ ราชนومی แต่งหนังสือพิมพ์สารเสรีเป็นผู้จัดทำ นอกจากนี้ก็มีการตูนตุ๊กตา การตูนความอยุชุกติกการัน และการตูนชุดหนูเล็กลูกโกโรง ฯลฯ

นิทานสำหรับเด็กที่ออกขายในสมัยที่กล่าวข้างต้น ส่วนมากจำหน่ายในราคาเล่มละ 1 บาท ต่อมาในปี 2500 ราคาเปลี่ยนเป็น 2 บาท และต่อมาในปี พ.ศ. 2506 การพิมพ์ใช้กระดาษปอนด์อย่างหนา ราคาเปลี่ยนเป็นเล่มละ 5 บาท

ระหว่างปี พ.ศ. 2501 ถึง 2502 สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย ศาลาวันเด็ก และสำนักวรรณกรรมเพื่อการศึกษา ซึ่งตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2491 ได้จัดพิมพ์หนังสือสำหรับเด็กชั้นหลายเล่ม มีทั้งนิทาน เรื่องอ่านเล่น สารคดีต่าง ๆ หนังสือที่ผลิตออกมาในระหว่าง 2 ปีนี้ เป็นหนังสือที่ผู้จัดทำพยายามให้ถูกลักษณะหนังสือสำหรับเด็กมากที่สุด และการทำเช่นนี้ก็มีอิทธิพลชักชวนให้ผู้ผลิตคนอื่นปรับปรุงคุณภาพหนังสือสำหรับเด็กให้ดียิ่งขึ้น

แต่อย่างไรก็ตามหลังจาก พ.ศ. 2502 เป็นต้นมา หนังสือเด็กซบเซาลงไปบ้าง แต่ก็ไม่ใช่จะเงิบเหงาเสียทีเดียว ในปี 2504 มีแอสตันคาร์คเยาวชน ปี 2507 มีหนังสือหนูน้อยกลอยใจ ปี 2508 คุรุสภาจัดทำหนังสือภาพและการตูน ซึ่งเป็นปีเดียวกับที่สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย จัดนิทรรศการหนังสือสำหรับเด็กและผู้เยาว์ขึ้น พร้อมทั้งจัดทำ

รายชื่อหนังสือ พร้อมควยบรรณวิทัศน์ควย ในปี พ.ศ. 2511 ครูสภาที่จักนิทรรศการหนังสือสำหรับเด็กชั้นที่ศึกษารากัน

นอกจากนี้มีสมาคมและหน่วยงานที่สนใจเกี่ยวกับหนังสือสำหรับเด็ก ได้จัดพิมพ์หนังสือสำหรับเด็กชั้น คือ

สมาคมสตรีอุดมศึกษาแห่งประเทศไทย ได้จัดพิมพ์นันทานานาชาติ และกลอนสำหรับเด็กชั้น มีทั้งภาษาอังกฤษและภาษาไทย และสมาคมสตรีอุดมศึกษา ได้ดำเนินโครงการทดลองจัดทำหนังสือสำหรับผู้เริ่มอ่าน โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญข้อหนึ่งคือ จัดทำหนังสือสำหรับเด็ก

มูลนิธิจัดหาอุปกรณ์เพื่อการศึกษาได้ตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2505 มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดทำหนังสือสำหรับเด็กในวัยต่าง ๆ ทั้งแบบเรียนและทั่ว ๆ ไป หนังสือที่จัดทำไปแล้ว ได้แก่ นิทานญี่ปุ่น โสนน้อยเรืองาม กระต่ายน้อยเนตรแดง เป็นต้น

ยุวพุทธิกสมาคม ได้จัดพิมพ์หนังสือเกี่ยวกับพุทธศาสนาสำหรับเด็ก คือ "พุทธประวัติประกอบภาพ"

มูลนิธิอิทธิธรรมวัคมหาธาตุ ออกนิตยสารเกี่ยวกับศาสนาแก่เด็ก คือ "วชิธรรม" หนังสือเกี่ยวกับศาสนาสำหรับเด็กนี้ ได้มีการสนับสนุนให้เขียนเป็นเชิงสอนศาสนาแก่เด็กมาตั้งแต่สมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยมีการประกวดเขียนหนังสือแบบเรียนนี้ขึ้น และยังมีมาจนกระทั่งปัจจุบันนี้

คณะอนุกรรมการจัดทำหนังสือสำหรับผู้เริ่มอ่านในคณะกรรมการแห่งชาติ ว่าด้วยองค์การศึกษา สหประชาชาติ ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2503 มีวัตถุประสงค์ในการทำหนังสือให้แก่ผู้ใหญ่ที่เริ่มหัดอ่าน แต่หนังสือเหล่านี้เด็กก็ชอบอ่านควย

สมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย เคยจัดอบรมเรื่องการเขียนหนังสือประเภทต่าง ๆ รวมทั้งการเขียนหนังสือสำหรับผู้เริ่มอ่านควย ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อ พ.ศ. 2509 มีผู้เชี่ยวชาญจากองค์การยูเนสโกมาช่วยให้การอบรมควย และในปี 2515 สมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย จัดสัมมนาเรื่องหนังสือสำหรับเด็กระหว่างวันที่ 17-20 กุมภาพันธ์ 2515 การสัมมนาครั้งนี้เป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งของการจัดงานฉลอง

ปีหนังสือระหว่างชาติ พ.ศ. 2515 และได้จัดการสัมมนาขึ้นอีก 2 ครั้ง ครั้งหลังสุดเมื่อ
 ๓๑ ตุลาคม ๒๕๒๒ นี้เอง ¹

ข. ต่างประเทศ

อาจารย์บุญจวน อินทรกำแหง ได้ประมวลประวัติของการเขียนหนังสือ
 สำหรับเด็กของต่างประเทศในหนังสือวรรณกรรมสำหรับเด็กและวัยรุ่น กล่าวโดยสรุปดังนี้
 ราว ค.ศ. 600 เศษ เริ่มมีการเขียนหนังสือกันแล้วแต่ยังมิได้มีการพิมพ์เป็น
 รูปเล่มขึ้น ผู้ที่เริ่มการเขียนหนังสือสำหรับเด็ก คือ บรรดาพระนักบวช ได้เขียนหนังสือตำรา
 และหนังสือแนะนำความรู้ต่าง ๆ สำหรับเด็กในตระกูลคิและฐานะดี ได้มีโอกาสศึกษา ผู้ที่ควร
 กล่าวนามคือ Aldhelm มีชีวิตอยู่ระหว่างประมาณ ค.ศ. 640-709 เป็นเจ้าอาวาสแห่ง
 Malmesbery ได้วางแนวการเขียนหนังสือตำราไว้ในลักษณะของร้อยกรองบ้าง คำถาม
 คำตอบบ้าง ซึ่งได้ใช้กันเป็นแบบอย่างต่อมาจนถึงคริสต์ศตวรรษที่ 16

บุคคลต่อมา คือ Anselm มีชีวิตอยู่ระหว่างประมาณ ค.ศ. 1033-1109
 และเป็นพระราชาคณะแห่งคริสต์ศาสนา ของ แคนเทอร์เบอรี ได้เขียนสารานุกรมในหัวข้อ
 เกี่ยวกับมรรยาท ขนบธรรมเนียม ธรรมชาติศึกษา จริยศึกษา เป็นต้น

หนังสือต่าง ๆ มุ่งสอนและให้ความรู้เป็นสำคัญ แต่ยังไม่มีการพิมพ์เผยแพร่
 เป็นลายลักษณ์อักษร

William Caxton มีชีวิตอยู่ระหว่าง ค.ศ. 1422-1491 เป็นผู้พิมพ์หนังสือ
 เด็กคนแรกของอังกฤษ Caxton ได้พิมพ์หนังสือเด็กเป็นจำนวนหลายเรื่อง บางเรื่องก็ยัง
 เป็นที่รู้จักจนทุกวันนี้ เช่น The History of the Reynart the Fox, Aesop's
 Tales, Tales of King Arthur เป็นต้น

¹ บริษัทสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, "ประวัติหนังสือเด็ก" (พระนคร: สำนักพิมพ์
 ไทยวัฒนาพานิช ม.ป.ป.), หน้า 1-4.

หนังสือที่มีใช้ในรูปของหนังสือ แต่ได้รับความนิยมแพร่หลายที่ควรกล่าวถึง คือ Hornbooks ซึ่งเป็นรูปไม้ขนาด 3 x 5 นิ้ว และมีแผ่นกระดาษพิมพ์ตัวพยัญชนะและข้อความเกี่ยวกับศาสนาปิดลงที่แผ่นไม้นั้น และมีแผ่นใส ๆ ที่ทำจากเขาสัตว์ปิดประกบอีกทีหนึ่ง ที่แผ่นไม้นั้นมีคำสำหรับให้ถือได้

The Battledore เป็นกระดาษแข็งพับสาม มีพยัญชนะ ตัวเลข ข้อความต่าง ๆ ง่าย ๆ และมีภาพประกอบ

อย่างไรก็ตามทั้ง Hornbooks และ Battledore ก็ยังมีใช้หนังสืออ่านสนุก เพียงแต่ตั้งใจทำสำหรับเด็ก และให้มีรูปร่างที่จะชวนให้เด็กสนใจขึ้นบ้าง

John Amos Comenius มีชีวิตอยู่ระหว่าง ค.ศ. 1592-1671 เป็นทั้งนักบวชและนักการศึกษาที่มีความเชื่อว่าถ้าได้จัดทำหนังสือที่เหมาะสมแก่ความรู้ ความสามารถ และความสนใจของเด็กแล้ว ย่อมเป็นการให้การศึกษาคือที่ขึ้นแก่เด็ก จึงได้ทำหนังสือสำหรับเด็กเล่มแรกขึ้น ชื่อว่า "Orbis Pictur" ใน ค.ศ. 1657 เขียนเป็นภาษาละติน และได้แปลเป็นภาษาอังกฤษ และภาษาอื่น ๆ ในภาคพื้นยุโรปอีกหลายภาษา แม้สาระของหนังสือจะมีลักษณะของตำรายุยมกแต่การมีภาพประกอบ ซึ่งเน้นเรื่องให้เด่นชัดและมีความสัมพันธ์สอดคล้องกับเรื่องเป็นอย่างดี จึงเสริมให้เด็กได้รับความเพลิดเพลินพร้อมกับได้ความรู้ไปด้วย

จากนั้นได้มีหนังสือสำหรับเด็กที่มีใช้หนังสือหัดอ่าน แต่เป็นหนังสือที่ให้ควมบันเทิงโดยตรง เช่นเรื่อง "The History of Valentine and Orson" ผู้เขียนคือ John Ashton เป็นเรื่องกล่าวถึง พี่น้องฝาแฝดชาย 2 คน ซึ่งมีเหตุเผชิญต้องพลัดพรากจากกันไป Orson ไปอยู่กับหมีในป่า Valentine ไปอยู่กับพระราชารั้วเศส ต่อมา Valentine ไปรับ Orson มาได้ แล้ว 2 พี่น้องก็มาช่วยกันทำงาน ที่ไปอยู่กับหมีในป่าและได้รับการเลี้ยงดูจากหมี เรื่องนี้อาจเป็นต้นความคิดหรือที่มาของเรื่องเมาคลี

(Mowgli) ของ Rudyard Kipling ก็ได้

เรื่องที่เด็กชอบมากอีก 2 เรื่อง คือ "Tom Hickathrift" และ "Tom

ระยะนี้ในประเทศฝรั่งเศสมีนิทาน นิยายสำหรับเด็กมากขึ้น เรื่องที่รู้จักกันดี
ในบ้านเรา ได้แก่ เรื่อง Tales of Mother Goose, The Sleeping Beauty,
The Little Red Riding Hood, Blue Beard, Cinderella เป็นต้น ผู้มีชื่อใน
การรวบรวมนิทาน นิยายต่าง ๆ ที่ได้รับยกย่องก็คือ Charles Perrault มีชีวิตอยู่
ระหว่าง ค.ศ. 1628-1703

บุคคลที่เป็นผู้ริเริ่มอย่างสำคัญในการจัดพิมพ์หนังสือสำหรับเด็ก คือ John
Newberry มีชีวิตอยู่ระหว่าง ค.ศ. 1713-1767 Newberry ได้จัดพิมพ์หนังสือสำหรับเด็ก
เด็กขึ้นเมื่อ ค.ศ. 1744 ชื่อ A Little Pretty Pocket Book

ต่อมาเมื่อ Frederick G. Melcher ผู้พิมพ์ชาวอเมริกันได้เสนอให้
สมาคมห้องสมุดแห่งอเมริกันจัดรางวัลไทแกนต์เขียนหนังสือสำหรับเด็ก และใช้ชื่อ
"Newberry" เป็นชื่อรางวัล มาตั้งแต่ ค.ศ. 1922

หนังสือสำหรับเด็กที่มีลักษณะเด่นและแหวกตัวออกมาจากแควดวงหนังสือที่
เกี่ยวกับศาสนา มาสู่ลักษณะที่ชวนให้อ่านสนุก เพลิดเพลิน มีทั้งสาระและความบันเทิงที่เรี
อารมณ์ก็คือเรื่อง "Robinson Crusoe" ของ Daniel Defoe ซึ่งพิมพ์ขึ้นใน ค.ศ.
1719 เมื่อ Defoe มีอายุได้ 60 ปี เขามีชีวิตอยู่ระหว่าง ค.ศ. 1659-1731 ได้
เขียนหนังสือไว้มากมาย มีเนื้อหาที่ก้าวไกลกว่าสภาพสังคมในขณะนั้น เรื่องที่เขาเขียน
มักจะเป็นตำนานของสะท้อนปัญหาสังคม เสียดสีการเมืองและศาสนา เขามีชื่อเสียงมากเมื่อ
เขียนเรื่อง "The Life and Strange Surprising Adventures of Robinson
Crusoe"

ต่อมาในปี ค.ศ. 1812 Johann David Wyss ได้เขียนเรื่อง "The
Swiss Family Robinson" ขึ้น ซึ่งก็ได้รับความนิยมจากผู้อ่านมากอยู่เหมือนกัน

หนังสืออีกเล่มหนึ่งที่ได้รับความนิยมมากจนกระทั่งทุกวันนี้ คือ "The
Gulliver's Travels" ของ Jonathan Swift ซึ่งพิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ.
1726 ในชื่อเรื่องว่า "Travels into Several Remote Nation of the World"
และใช้ชื่อในการเขียนหนังสือเรื่องนี้ว่า Lemuel Gulliver แต่เมื่อได้รับความนิยมมาก

และในการพิมพ์ครั้งต่อมาในชื่อของ "Gulliver's Travels" ผู้เขียนก็ได้ใช้ชื่อ Jonathan Swift ผู้เขียนได้สอดแทรกอะไรไว้หลายแง่มุมหลายตอน เมื่อเด็กอ่านก็จะได้อรรถรสในความสนุกสนานกับการผจญภัยของ Gulliver นอกจากนี้ภาพประกอบที่มีศิลปะอันงดงามก็เพิ่มความดึงดูดใจให้เด็กพอใจใน "Gulliver's Travels" ยิ่งขึ้น

ในระหว่างนี้มีหนังสือร่ายกรองสำหรับเด็กออกมาหลายเล่มที่ควรนำมากล่าวก็คือชื่อ "Songs of Innocence" ซึ่งพิมพ์ออกมาใน ค.ศ. 1789 มีภาพประกอบโดยผู้เขียนเอง คือ William Blake ผู้มีชีวิตอยู่ระหว่าง ค.ศ. 1757-1826 และในปี 1794 ก็ได้พิมพ์เรื่อง "Song of Experience" ออกมาอีก กล่าวกันว่า ร่ายกรองของ William Blake เป็นของผู้ใหญ่มากกว่าแต่ทว่าเด็กก็นิยมอ่านกันมาก

หนังสือเล่มสำคัญที่เปลี่ยนทัศนคติในการให้การศึกษาและการเขียนหนังสือสำหรับเด็กก็คือ เรื่อง "Emile" ของ Jean Jacques Rousseau ซึ่งพิมพ์ออกมาในปี ค.ศ. 1762

การให้การศึกษาแก่เด็กสมัยนั้นเป็นไปในทำนองสั่งสอนให้เรียนและปฏิบัติตามคำสั่งสอน Rousseau ซึ่งมีชีวิตอยู่ระหว่าง ค.ศ. 1712-1778 ได้เขียนหนังสือเรื่องนี้ โดยให้ Emile ตัวเอกของเรื่องเรียนจากประสบการณ์ ด้วยวิธีพัฒนาความสนใจของเด็กให้เติบโตและองงามตามวัย ทำให้เรียนสนุกไม่น่าเบื่อ เช่น ถ้าไปเก็บลูกสตรอเบอรี่ก็จะได้รับบทเรียนวิชาคณิตศาสตร์ไปในตัว ถ้าเดินเล่นก็จะได้สังเกตดูธรรมชาติของนก สัตว์ ก้อนหิน คนในอาชีพต่าง ๆ เป็นต้น

ผู้ใหญ่ในประเทศตะวันตกได้ซึมซาบเป็นอันดีถึงความสำคัญของการจัดทำหนังสือสำหรับเด็ก ฉะนั้นจึงมีหนังสือสำหรับเด็กพิมพ์ออกมาเรื่อย ๆ เช่น Charles Lamb และ Mary น้องสาวได้เขียน "Tales from Shakespeare" พิมพ์ออกมาใน ค.ศ. 1806

Samuel G. Goodrich ผู้มีชีวิตอยู่ระหว่าง ค.ศ. 1793-1860 ได้เขียนหนังสือชีวประวัติของบุคคลหลายสาขา โลกแก่ สาขาวิทยาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ฯลฯ

ปีหนึ่งเขาจะผลิตได้ประมาณ 5-6 เล่ม ด้วยวิธีเขียนอย่างง่าย ๆ และใช้นามในการเขียนว่า "Peter Parley"

ในปี ค.ศ. 1823 ได้มีการแปลนิทานของกริมม์ออกเป็นภาษาอังกฤษ และแปลนิทานของ Christain Anderson เมื่อ ค.ศ. 1846

Edward Lear มีชีวิตอยู่ระหว่าง ค.ศ. 1812-1888 ได้เขียนหนังสือเชิงพรรณนาซึ่งเด็ก ๆ อ่านกันอย่างสนุกสนานเพลิดเพลินทั้งจากเรื่องและภาพ คือเรื่อง "Book of Nonsense" ซึ่งพิมพ์ในปี ค.ศ. 1846 แต่เดิมนั้น Lear สนใจเขียนภาพเกี่ยวกับธรรมชาติและศึกษา เช่น นก และสัตว์เลื้อยคลานต่าง ๆ แต่เมื่อเกิดความเบื่อช้ันก็เลยหันมาเขียนภาพและหนังสือให้เด็กอ่าน

ใน ค.ศ. 1865 ได้มีการผลิตหนังสือซึ่งเป็นที่นิยมของเด็กเป็นอย่างมากจนกระทั่งทุกวันนี้คือเรื่อง "Alice's Adventures in Wonderland" ของ Charles Ludwidge Dodgson หรือที่ใช้นามปากกาว่า "Lewis Carroll" ผู้เขียนได้เขียนภาพประกอบเองด้วย

หนังสือเด็กนั้นภาพประกอบเป็นสิ่งสำคัญที่สุด บุคคลที่ได้ทุ่มเทให้กับการเขียนภาพสำหรับเด็กโดยตรง และเขียนได้งดงาม ประณีตและมีชีวิตชีวาจับใจและอารมณ์ของเด็ก ซึ่งควรนำมากล่าวถึงคือ Randolph Caldecott มีชีวิตอยู่ระหว่าง ค.ศ. 1846-1886 เรื่องที่ Caldecott ได้เขียนภาพประกอบมีอยู่ประมาณ 30 กว่าเรื่อง เช่นเรื่อง The House that Jack Built, The Babes in the Wood, Elegy on the Death of a Mad Dog, The Queen of Hearts, Jack and the Beanstalk เป็นต้น Caldecott เขียนภาพให้หนังสือเด็กจนวาระสุดท้ายแห่งชีวิต

เมื่อ Frederick G. Melcher เสนอให้สมาคมห้องสมุดอเมริกัน จัดให้มีรางวัลสำหรับผู้เขียนภาพหนังสือสำหรับเด็ก เขาได้เสนอชื่อ "Caldecott" เป็น

ชื่อรางวัล ซึ่งสมาคมห้องสมุดอเมริกันก็เห็นชอบ และดำเนินการให้รางวัล Caldecott แก่ผู้เขียนภาพหนังสือเด็กมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1938¹

วัตถุประสงค์ของการผลิตหนังสือสำหรับเด็ก

ศรีภุเพียง ไคล่กล่าวถึงวัตถุประสงค์ในการผลิตหนังสือสำหรับเด็ก ในวารสาร โลกหนังสือ โดยสรุปดังนี้

1. เพื่อให้เด็กอ่านหนังสือได้คล่องแคล่วแตกฉาน
2. เพื่อให้เด็กรักการอ่าน
3. เพื่อให้เกิดความเพลิดเพลินอารมณ์ ถือเป็นสุนทนาการอย่างหนึ่ง
4. เป็นการลับสมอง และส่งเสริมเชาวน์ปัญญาแก่เด็ก
5. ให้ความรู้ และข่าวสารแก่เด็ก
6. ปลุกฝังคุณธรรมซึ่งเป็นสิ่งจำเป็น เพราะเด็กเป็นสมาชิกรุ่นใหม่ของสังคม และจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบสังคมรุ่นต่อไป
7. ให้อธิบายแก่เด็ก
8. ช่วยพัฒนาคุณค่าและทัศนคติอันเป็นที่ต้องการของเด็กให้เจริญเติบโต
9. ช่วยให้เด็กเข้าใจตัวเอง เข้าใจผู้อื่น เข้าใจสิ่งแวดล้อม และเข้าใจสิ่งที่ผ่านมาในอดีต
10. เข้าถึงจิตใจภายในของเด็ก
11. กระตุ้นให้เกิดจินตนาการ
12. เป็นแหล่งบันเทิงใจ²

¹ รัญจวน อินทรกำแหง, วรรณกรรมสำหรับเด็กและวัยรุ่น, หน้า 69-77.

² ศรีภุเพียง (นามแฝง), "วรรณกรรมสำหรับเด็กจากศรีชนูชัยถึงเรื่อง มาเหมี่ยว," โลกหนังสือ, หน้า 59-60.

ลักษณะของหนังสือเด็ก

ในรายงานการสัมมนาของสมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย ไคกล่าวถึงหนังสือสำหรับเด็กที่มีลักษณะเฉพาะ พอจะสรุปได้ดังนี้

1. เนื้อหาของเรื่อง เรื่องที่เด็กชอบคือเรื่องสนุก และเปิดโอกาสให้เขาได้ใช้จินตนาการได้เต็มที่ การให้รายละเอียดของสิ่งต่าง ๆ จะช่วยให้การสร้างจินตนาการของเขาสมจริงยิ่งขึ้น เนื้อหาควรจะตื่นเต้น โลกโค่น มีการผจญภัย และจบลงด้วยดี แนวของเรื่องควรจะเริ่มด้วยความต้องการ แล้วก็เผชิญกับอุปสรรคซึ่งตัวละครจะต้องฝ่าฟัน คว้าความมองจากลาหยาญและอคทน จากนั้นก็มาถึงความสำเร็จและความสมหวัง

2. ภาษาที่ใช้ ผู้เขียนควรใช้ภาษาที่สนทนาและแฝงความปรารถนาดีไว้ในข้อความที่เขียน เด็กไม่ชอบให้สอนตรง ๆ ฉะนั้นสิ่งต่าง ๆ ที่เขียนลงในหนังสืออาจต้องเคลือบน้ำตาลบ้าง คือ แทรกข้อคิดหรือคติสอนใจ ผสมแทรกลงในความบันเทิง ด้วยการให้เป็นคำพูดหรือ ความคิดของตัวละคร ภาษาง่ายกระชับรัดกุมไม่หยาบโลน

3. ชื่อเรื่อง ชื่อเรื่องสำหรับหนังสือเด็กนี้สำคัญมาก เป็นสิ่งสะกดความสนใจตั้งแต่แรกเห็นพร้อม ๆ กับภาพหน้าปก จึงควรจะต้องน่าสนใจ แปลก และสดชื่น พร้อมทั้งชวนให้อยากติดตาม

4. บทบาทของตัวละคร ควรสมตามความสนใจของเด็ก คือ จะต้องมีคนดีซึ่งได้รับผลดีตอบสนองในตอนจบ ตัวร้ายก็ต้องถูกลงโทษ อาจจะมีเด็กอยู่ในเรื่องหรือไม่มีก็ได้ แต่ทุกเรื่องจะต้องจบลงด้วยดี

5. ฉาก ฉากของเรื่องควรจะสวยงาม และตรงกับเนื้อเรื่อง เด็กไม่ชอบความมืด ความสกปรก ถ้าจะแต่งเรื่องดีก็ให้ฉากสวยไปเลย แต่ไม่ต้องเกินความจริงจนจับได้

6. ภาพประกอบ มีส่วนสำคัญมาก ปัญหาที่พบเสมอที่ควรแก้ไขก็คือการเขียนภาพประกอบบิดความจริง เด็กไม่ชอบสิ่งที่ไม่เหมือนจริงจะต้องเข้าใจความต้องการของเด็กเสียก่อน¹

¹ รายงานการสัมมนา สมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย; การจัดทำหนังสือสำหรับเด็ก (พระนคร: โรงพิมพ์แสงสุทธิการพิมพ์, 2515), หน้า 56-62.

ความต้องการของเด็ก

อาร์บัตนอต (Arbutnot) ได้รวบรวมความต้องการตามธรรมชาติของเด็ก โดยสรุป ดังนี้คือ

1. ความต้องการความสำเร็จ เด็กต้องการความสำเร็จในชีวิตประจำวันทุกคน มีโอกาสที่จะกระทำสิ่งต่าง ๆ ให้สำเร็จโดยจะเกิดขึ้นช้าหรือเร็วต่างกัน เด็กจะเจริญเติบโตมีร่างกายสมบูรณ์ มีกำลังใจเข้มแข็ง พอใจในความสำเร็จมากหรือน้อยต่างกัน เรื่องราวที่แสดงความเป็นผู้กล้าหาญ ยอมรับความพ่ายแพ้ และอุปสรรคต่าง ๆ ถึงแม้จะเป็นเรื่องที่แสดงความผิดหวังหรือสำเร็จจะทำให้เด็กมีจิตใจและพลังใจที่แข็งแกร่งพร้อมที่จะเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่

2. ความต้องการความมั่นคง เด็กต้องการความอบอุ่นจากพ่อแม่ กินนม นอนหลับ และสิ่งเหล่านี้จะเป็นสิ่งที่ทำความอบอุ่นให้กับจิตใจและความรู้สึก ความสมบูรณ์ทางด้านวัตถุ ความเฉลียวฉลาดในคำสนทนาสติปัญญา ความสามารถในการควบคุมอารมณ์ สิ่งเหล่านี้จะทำให้เกิดความมั่นคงและมองโลกด้วยความแจ่มใส หนังสือที่เกี่ยวกับครอบครัวจะช่วยให้

3. ความต้องการรู้ พ่อแม่มักจะบรรเทาความอยากรู้อยากเห็นของเด็ก เด็กมีคำถามมากมาย ความต้องการรู้ในผู้เชี่ยวชาญเด็กได้ให้ความเห็นว่าหนังสือจะมีส่วนช่วยสนองความอยากรู้อยากเห็นของเด็ก และจะทำให้เด็กพอใจได้ ไม่ว่าจะ เป็นหนังสือเกี่ยวกับต่างประเทศ ศัพท์ต่าง ๆ ธรรมชาติศึกษา ฯลฯ

4. ความต้องการความรัก ทุกคนต้องการความรัก ความต้องการที่จะเกิดความรักค้นถ้าขาดไป และยังไม่รู้จักที่จะหาสิ่งมาชดเชย เด็กที่รู้สึกผิดหวังหรือถูกปฏิเสธจากพ่อแม่มักจะเรียกร้องความรักจากคนอื่นเป็นการทดแทน เมื่อเด็กรู้สึกว่าได้รับความรักเพียงพอจะมีความมั่นคงและจะเข้าหาคนที่เกี่ยวข้องกับตนเองเพื่อที่จะแสดงความรักบ้าง การที่จะช่วยให้เด็กมีความรักและความพอใจนั้น หนังสือจะเป็นทางหนึ่งที่จะช่วยให้เด็กมีความสุขและมองโลกในแง่ดีได้

5. ความต้องการให้สังคมยอมรับ การเจริญเติบโตด้วยความมั่นคงอีกอย่างหนึ่ง คือความต้องการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม เป็นที่ยอมรับของหมู่คณะ ตอนแรกเด็ก ๆ ก็ต้องการเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว หนังสือจะทำให้เขามีความมั่นใจได้ว่าวันหนึ่ง เขาจะเป็นที่ยอมรับของครอบครัว และสังคม เช่น หนังสือเรื่อง

6. ความต้องการความเปลี่ยนแปลง การเล่นของเด็กนั้นบางครั้งก็เป็นการเปลี่ยนแปลงซึ่งเด็กทุกคนต้องการ ถ้าทำงานหนักก็ต้องการพักผ่อนเป็นธรรมดา เพราะฉะนั้นเรื่องราวที่มีความแตกต่างจากชีวิตประจำวันจะช่วยเด็กที่ต้องการความเปลี่ยนแปลงได้

ในขณะเดียวกันเด็กก็ต้องการเสรีภาพ เขาจะรู้สึกเบื่อหน่ายถ้าต้องทำอะไรจำเจ บางคนนึกหวังมาจากโรงเรียน จากครอบครัว หรือความรู้สึกต่อสังคม หรือร่างกายไม่ปกติ เด็กเหล่านี้จะค้นหาหนังสือที่มีเรื่องของการหนี หรือเด็กหญิงก็จะอ่านหนังสือพวกนางฟ้า เทพธิดา จะทำให้คลายความเศร้าไปได้

7. ความต้องการความสุขจากสิ่งอันเป็นสุนทรีย์ ความต้องการที่จะประดิษฐ์ ตกแต่งให้สวยงาม และชื่นชมในความงามนั้น ๆ เริ่มตั้งแต่คนสมัยเก่าประดิษฐ์เครื่องประดับ สำหรับตัวเอง แล้วยังชื่นชมสิ่งที่สวยงามเหล่านั้น ไม่ว่าจะเป็นคนตรี เต้นรำ ละคร และวรรณคดี จิตรกรรม หรือประติมากรรม ศิลปินก็ได้บรรจงประดิษฐ์ขึ้นเพื่อความสุขสำหรับชีวิตและสร้างสรรค์สิ่งจริงใจให้กับทุกคนในโลก หนังสือที่ดีจะช่วยให้เด็กพอใจในสิ่งที่เด็ก ๆ ต้องการ ถึงแม้ว่าในบางครั้งจะไม่เป็นความจริงในชีวิต หนังสือจะช่วยให้เด็กได้เพลิดเพลินที่สุด และช่วยทำให้เด็ก ๆ สัมผัสหาที่ตนเผชิญอยู่ด้วย ¹

¹ May Hill Arbutnot, Children and Books, 3d ed. (Chicago: Foresman, 1964), pp. 3-10.

ความพร้อมในการอ่านของเด็ก

พอล วิทตี้ (Paul Witty) กล่าวไว้ในหนังสือ "Helping Children Read Better" เกี่ยวกับความพร้อมในการอ่านของเด็ก กล่าวโดยสรุปดังนี้

ความพร้อมในการอ่านของเด็กนั้นแตกต่างกันออกไป เช่นเดียวกับความสามารถในการเขียน การก้าว การคืบจากแถว การเล่นและความสนใจทางสังคม การที่จะสอนให้เด็กอ่านก่อนที่เด็กมีความพร้อมทางร่างกาย สติปัญญาและอารมณ์นั้นไม่เพียงแต่จะเสียเวลาแล้วยังทำให้เกิดปัญหาด้วย การทำเช่นนี้อาจจะทำให้เด็กท้อถอย ทำให้เด็กรู้สึกว่่าประสบความล้มเหลวตั้งแต่เริ่มเรียน อาจจะทำให้เด็กไม่ชอบหนังสือ ฉะนั้นพ่อแม่หรือครูจะต้องดูความพร้อมและความไม่พร้อมของเด็กด้วย

สิ่งที่มีอิทธิพลต่อความพร้อมในการอ่านของเด็ก

1. สภาพร่างกาย สายตา การรับฟังและสุขภาพโดยทั่วไปมีความสำคัญต่อความสำเร็จในการอ่านของเด็ก
2. คะแนนการทดสอบสติปัญญา จะเป็นเครื่องบอกความพร้อมในการอ่านของเด็ก
3. พัฒนาการทางด้านภาษา เด็กสามารถเล่าเรื่องต่าง ๆ ได้ดีเพียงไร
4. พัฒนาการทางด้านอารมณ์และสังคม เด็กปรับตัวได้ดีเพียงไร มีความสุขหรือไม่ เด็กสามารถเรียนและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้หรือไม่ มีความสนใจในกิจกรรมต่าง ๆ หรือไม่ สิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องแสดงให้เห็นว่าเด็กมีวุฒิภาวะและมีการปรับตัวอย่างดี¹

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ Paul Witty, Helping Children Read Better (Chicago: Science Research Associated, 1950), p. 11.

ความสนใจในการอ่านของเด็ก

ผู้ใหญ่ที่มีความรับผิดชอบต่อการอ่านของเด็ก ควรจะคำนึงถึงความเจริญในแต่ละช่วงวัย โดยอาศัยทฤษฎีและความสนใจของเด็กเป็นหลัก และควรคำนึงถึงลักษณะพิเศษและความต้องการของเด็กในวัยที่ต่างกันของอายุ และชั้นตอน ในขณะที่เกี่ยวข้องกับสิ่งสำคัญที่ควรคำนึงถึงคือเด็กแต่ละคนย่อมมีเอกลักษณ์ในการเจริญเติบโตเป็นของตนเอง จึงสมควรนำมาพิจารณาในการคัดเลือกหนังสือให้เด็ก ให้เหมาะสมกับชั้นตอนการเจริญเติบโตของแต่ละคน ชาลอตต์ เอส ฮัค และ คอริส ยังก์ (Charlotte S. Huck & Doris Young Kuhn) ได้กล่าวถึงความสนใจในการอ่านของเด็กโดยสรุป ดังนี้

หนังสือที่เหมาะสมสำหรับวัยและชั้นตอนการเจริญเติบโต

อายุ	ลักษณะพิเศษ	ความสนใจ
2-4 ปี	มีความเร็วในการพัฒนาทางภาษา	สนใจในคำต่าง ๆ ชื่นชมในคำที่สัมผัสกัน ชอบสิ่งไร้สาระ และชอบความซ้ำ ชอบฟังนิทานซ้ำ ๆ ชอบรูปที่มีขนาดใหญ่ มีสีสันสดใส
	กิจกรรมต่อเนื่องมักจะสนใจในเวลาสั้น ๆ	ต้องการหนังสือที่เป็นเรื่องสั้น ชอบการได้มีส่วนร่วมในการเรียกชื่อสิ่งต่าง ๆ คำสัมผัส และวลีซ้ำ ๆ
4-6 ปี	สนใจพฤติกรรมของตนเอง	ชอบเรื่องราวที่ตนสามารถเข้าใจได้ ชัดเจน เรื่องที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับตนเอง
	อยากรู้อยากเห็น	ชอบที่จะให้ตัวเอกของเรื่องเป็นชื่อตน ชอบเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน สัตว์เลี้ยง ของเล่น บ้าน คนที่อยู่ในสภาพแวดล้อมของเขา

อายุ	ลักษณะพิเศษ	ความสนใจ
4 - 6	สามารถเกิดความคิดรวบยอดจากประสบการณ์ของตนเอง	ชอบเรื่องต่าง ๆ ที่จะช่วยให้เขาเข้าใจเรื่องต่าง ๆ ได้ จากหนังสือภาพ (สำหรับเด็กเริ่มเรียน)
	ชอบความเพี้ยน	ชอบเรื่องที่ทำสิ่งที่ไม่มีความจริงให้เป็นมุขกล
	ต้องการความอบอุ่นและความปลอดภัยจากผู้ใหญ่	ชอบพูดคุยกับสัตว์ นางฟ้า เทวดา ชอบใกล้ชิดกับครูหรือผู้ปกครอง ในเวลาเล่นนิทานเริ่มมีประสบการณ์กับวรรณคดีสำหรับเด็ก สนใจเรื่องที่มีความถูกต้องและจบอย่างเป็นสุข
	เริ่มเป็นตัวของตัวเอง	ชอบเรื่องที่เป็นประสบการณ์ใหม่เกี่ยวกับชีวิตสิ่งแวดล้อม ธรรมชาติของคน ก้าวตลกขบขัน ¹

หนังสือสำหรับเด็กมีหลายประเภท

ทัศนาศิลปะ สลักยะนันท์ กล่าวไว้ในวารสารมนุษยศาสตร์ ปี 2520 อาจจำแนกได้โดยสรุปดังต่อไปนี้

1. หนังสือภาพสำหรับเด็กตั้งแต่ยังอ่านหนังสือไม่ออกไปจนถึงเด็กเริ่มอ่านเนื้อเรื่องจริงให้ความรู้หรือเรื่องที่เกิดจากจินตนาการ รูปภาพและสีปกดึงดูดความสนใจของเด็กได้ดี เนื้อเรื่องและภาพจะต้องสอดคล้องกัน ถ้าเป็นภาพของสิ่งใกล้ตัวเด็ก เด็กจะชอบมาก และจะเรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งนั้น ๆ ไปด้วย ตัวอย่างหนังสือประเภทนี้ได้แก่เรื่อง "สัตว์ที่ฉันชอบ" เป็นเรื่องของสัตว์ต่าง ๆ เช่น ม้า จรเข้ สิงโต นกยูง ลิง มีภาพเต็มหน้า

¹ Chalott S. Huck & Doris Young Kuhn, Children's Literature, pp. 30-31.

และคำบรรยายสั้น ๆ "Do You Want to be My Friend?" โดย Eric Carle เป็นเรื่องของหนูตัวหนึ่งอยากมีเพื่อน จึงเที่ยวไปถามสัตว์ต่าง ๆ ที่พบว่าจะเป็นเพื่อนกับหนูไหม สัตว์ทั้งหลาย มี สุนัข นกยูง มา จรเข้ ฯลฯ ไม่ยอมเป็นเพื่อนด้วย ผลที่สุดได้พบหนูอีกตัวหนึ่งจึงตกลงเป็นเพื่อนกัน เรื่องนี้มีแต่ภาพไม่มีคำบรรยาย การจัดหน้าเราให้เกิดความอยากรู้ คือ เมื่อหนูไปพบสัตว์แต่ละชนิดเขาจะพบแต่หางก่อน ต้องพลิกหน้าต่อไปจึงเห็นตัวของสัตว์นั้น ๆ

2. โคลงกลอน แสดงความรู้สึกรักนึกคิดถึงด้วยคำซึ่งมีเสียงเป็นจังหวะดนตรี มีสัมผัสคล้องจองกัน เด็กจะสนุกและสนใจในการอ่านไปด้วย ตัวอย่างหนังสือประเภทนี้ ได้แก่ "กลอนสำหรับเด็ก" รวบรวมโดย ม.ร.ว.สมานสินี กาญจนวิชัย ซึ่ง ประยูร จรรย์วงศ์ เขียนภาพประกอบ เป็นการรวบรวมบทกลอนเด็ก บทเพลงเด็ก และบทเด็กเล่น ซึ่งเป็นของเดิมของไทยไว้ และ "หนูน้อยพลอยเพลิน" ของ ฐะปะนีย์ นาครทรรพ และ กิติยวดี บุญชื้อ บางตอนของเรื่องนี้ เช่น

หยาดฝน	มันหลนเปาะเปะ
พื้นดินเฉอะแฉะ	ย่าไปย่ามา
หยาดฝน	หลนบนหลังคา
ฝนร่วงลงมา	ตุ๊กตาเปียกปอน
หยาดฝน	มันหลนเปาะเปะ
น้องเค็นเตาะแตะ	พี่มุ่งามอง
น้องน้อย	นอนเกิดหนาย่าออน
ฝนตกหายรอน	น้องนอนสบาย . . .

3. นิทานแบ่งออกเป็น นิทานพื้นบ้าน เทพนิยาย เทพปกรณัม ตำนาน นิทานเกี่ยวกับสัตว์ และนิทานสุภาษิต นิทานเหล่านี้เป็นวรรณกรรมสากลสำหรับเด็ก แสดงให้เห็นถึงความจริงในชีวิตมนุษย์ ทั้งด้านสุขและทุกข์ ซึ่งเป็นธรรมชาติของมนุษย์ทั่วโลกทุกยุคทุกสมัย จะเกิดแก่คนทุกชั้น เคมีที่เล่าสืบทอดกันมาด้วยปากเปล่า แล้วจึงนำมาเขียนซ้ำแล้วซ้ำเล่า หลายสำนวน ภาพประกอบหลายฝีมือ เป็นที่ชื่นชอบของเด็กทั่วโลก บางครั้งทำ

ออกมาเป็นหนังสือภาพ ตัวอย่างหนังสือประเภทนี้ ได้แก่ "ศรีษณูชัย" "ลูกเป็ดขี้เหร่"
 (The Ugly Duckling) ของ Hans Christian Anderson แมงมุมเพื่อนรัก
 (Charlott's Web) ของ E. B White "นักดนตรีสี่สหาย" (The Traveling
 Musicians) ของพี่น้อง Grimm "นิทานอีสป" "Morton Hatche the Egg"
 ของ Dr. Seuss "William Tell and His Son" ของ Bettina Hurlimann

4. เรื่องที่สร้างขึ้นด้วยจินตนาการ เป็นเรื่องสมัยใหม่มีเวทียมนต์คาถาและสิ่ง
 เหลือเชื่อเข้ามาเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน เช่น เรื่อง "การผจญภัยของอลิซในแดนมหัศจรรย์"
 (Alice in Wonderland) ของ Lewis Carroll "รถเหาะมหัศจรรย์"
 (Chitty-Chitty Bang Bang; the Magical Car) ของ Ian Fleming

5. เรื่องอิงประวัติศาสตร์โดยใช้จินตนาการผสมกับเหตุการณ์ในอดีตที่เกิดขึ้นจริง
 เพื่อให้ผู้อ่านใคร่จึกเรื่องราวในประวัติศาสตร์ พร้อมกับได้รับความสนุกเพลิดเพลิน เช่น
 "วีรกรรมคอกประคูดุ" ขององค์การคหกรรมศาสตร์ ชุกบ้านเล็ก (Little House Series)
 ของ Laura Ingalls Wilder

6. เรื่องเหมือนจริง นำเอาเรื่องที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันสอดแทรกความขบขัน
 ที่เห็น แสดงให้เห็นชัยชนะ และความพ่ายแพ้ ความดี และสิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ในมนุษย์โดย
 ทั่วไป สะท้อนโลกของเด็กไทยแสดงถึงรายละเอียด อุปนิสัย และสิ่งแวดล้อมในชีวิตจริง
 โดยนำมาผูกเป็นเรื่องราว อาจสร้างตัวละครและโครงเรื่องขึ้น มีทั้งเรื่องของคนและ
 สัตว์ เช่น "ลูกไก่แสนสวย" ของ สุภา ลือศิริ "การผจญภัยของทอม ซอเยอร์" (The
 Adventures of Tom Sawyer) ของ Mark Twain

7. หนังสือเชิงวิชาการ ในข้อเท็จจริงมีจุดมุ่งหมายที่จะให้ความรู้ หนังสือประเภท
 นี้ต้องเขียนอย่างถูกต้อง และน่าอ่าน เข้าใจง่าย ตัวอย่างหนังสือประเภทนี้ ได้แก่ "สิ่งมีชีวิต
 ในทะเล" ของ สิริจันทร์ ช่างโชติ ชุกความรู้ไทยขององค์การคหกรรมศาสตร์ เช่น "วัดพระ-
 เขตุน" "พระราชวังบางปะอิน" ของ สุทธิลักษณ์ อัมพันวงศ์ แม่โพสพ ของ ม.ล. เดิม
 ชุมสาย เป็นต้น¹

¹ ทัศนีย์ สดักยะนันท์, "การเลือกหนังสือสำหรับเด็ก," วารสารมนุษยศาสตร์

หนังสือเด็กที่

รัจจน อินทรกำแหง ไก่ลาวไว้ในหนังสือ "วรรณกรรมสำหรับเด็กและวัยรุ่น" ปี 2520 โดยว่า

หนังสือที่ดีสำหรับเด็ก หมายถึง หนังสือที่เด็กอ่านด้วยความเพลิดเพลิน สนุกสนาน โดยไม่มีการบังคับให้อ่าน เพราะมีเนื้อหาสาระที่ตรงกับความสนใจ มีรูปแบบที่สวยงาม สะดุดตา และการจัดหนังสือชวนให้อ่าน ไมว่าจะเป็นหนังสือให้ความบันเทิง หรือให้ความรู้แก่เด็กก็ตาม หนังสือเด็กที่ดีควรมีลักษณะดังนี้

1. ตรงกับความสนใจของเด็ก ความสนใจในที่นี้หมายถึง ความสนใจที่มีอยู่ตามธรรมชาติ เกี่ยวกับความชอบ ความต้องการและรสนิยม คือ

ก. เป็นหนังสือสนุกให้ความเพลิดเพลินอารมณ์

ข. ส่งเสริมจินตนาการ เด็กเป็นวัยที่มีจินตนาการและชอบสร้างจินตนาการอยู่แล้ว ถูหนังสือเรื่องใดช่วยส่งเสริมหรือให้โอกาสให้เด็กได้ร่วมสร้างจินตนาการของตนไปพร้อม ๆ กันด้วย

ค. ส่งเสริมให้เกิดความมั่นใจ เช่น เรื่องที่กล่าวถึงความสำเร็จของตัวละครในเรื่อง ซึ่งทำให้เด็กเกิดความภูมิใจไปด้วย

ง. สนองอารมณ์ที่ปรารถนา หมายถึง อารมณ์ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เช่น อยากเป็นคนเก่ง อยากได้รับความรัก อยากเป็นผู้มีความสำเร็จ เป็นต้น และสนองอารมณ์สร้างสรรค์โดยแฝงคุณ

จ. ส่งเสริมความรู้ เด็กย่อมเกิดความอยากรู้อยากเห็นที่มากขึ้นตามวัยและสิ่งแวดล้อม เช่น หนังสือที่ให้ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติศึกษาอย่างง่าย ๆ เสริมสร้างบุคลิก กุลอมเกล้าจิตใจให้มีคุณธรรม

2. เค้าโครงเรื่อง ไม่ซับซ้อน มีแนวคิดหรือหัวใจของเรื่องที่เด่น ซึ่งเด็กจะสามารถจับใจได้ง่าย เรื่องสั้น ๆ ตัวละครอยู่ในวัยใกล้เคียงกับผู้อ่าน

3. สำนวนภาษาใช้ภาษาที่ง่ายชัดเจน และเป็นภาษาที่เด็กใซุอยู่เป็นคำธรรมดาที่เด็กสามารถเข้าใจได้ทันที โดยไม่ต้องคิดหาคำแปล ฉะนั้นแต่ละหน้าของหนังสือควรใช้คำบรรยายเพียงเท่าที่จำเป็นจริง ๆ บางเรื่องอาจบรรยายควบภาพทั้งเล่ม โดยเด็กจะใซุจินตนาการของตนสมมติสนุกไปกับเรื่องด้วย

4. ภาพ กลาวไควภาพเป็นหัวใจของหนังสือสำหรับเด็กที่ใคว เพราะเด็กชอบความเพลิดเพลิน ความสนุก ชอบอ่านภาพมากกว่าตัวหนังสือ ภาพที่งามและมีชีวิตชีวาจะชวนให้เด็กสนใจ หนังสือสำหรับเด็กไม่ควรขาดภาพประกอบเลยเป็นอันขาด

ภาพประกอบนั้นจะเป็นลักษณะใดก็ได้ คือจะเป็นภาพวาด ภาพลายเส้น ภาพถ่าย ภาพสะเกตซ์ เป็นต้น คุณสมบัติของภาพนั้นต้องเป็นภาพที่มีความรู้สึก มีชีวิตชีวา มีความรู้สึกเหมือนเคลื่อนไหวได้ สอดคล้องกับเนื้อเรื่องและอธิบายเรื่องได้ จะเป็นภาพสีหรือภาพขาวดำก็ได้ ถ้าเป็นภาพสี การให้สีนั้นควรมีศิลปะที่จะส่งเสริมให้ภาพนั้นมีชีวิตยิ่งขึ้น

✓ นักเขียนภาพหนังสือเด็กมีชื่อเสียงนั้นภาพเขียนเขาเป็นสากล คือ หมายความว่า สามารถจะเร้าอารมณ์และความรู้สึกของผู้ดู ไม่ว่าจะ เป็นเด็กในชาติใดภาษาใด ให้เกิดความรู้สึกประทับใจไปตามความเคลื่อนไหวและความมีชีวิตของภาพนั้น

✓ 5. รูปเล่ม สิ่งที่ควรพิจารณา คือ

ก. ขนาด ไม่สามารถจะกำหนดขนาดหนังสือเด็กให้เป็นการตายตัวได้ เด็กชอบขนาดต่าง ๆ กัน บางคนอาจจะชอบขนาดใหญ่ กลาง เล็ก หรือเล็กมากก็ได้ มีตั้งแต่ขนาดเล็ก $4 \times 2 \frac{1}{2}$ นิ้ว ไปจนถึงขนาด $12 \frac{1}{2} \times 9$ นิ้ว

นอกจากนี้รูปเล่มอาจมีลักษณะเป็นแนวนอนหรือแนวตั้ง ความยาวอาจตั้งแต่ 20-40 หน้าก็ได้ แต่ไม่ควรยาวเกินความสามารถของเด็กที่จะอ่านเรื่องยาวมากหรือหนักจนยกไม่ขึ้น

✓ ข. การจัดหนังสือ ควรมีความประณีตตั้งแต่ปกของหนังสือ ภาพที่หน้าปกควรสอดคล้องกับเรื่อง เพื่อเรียกความสนใจของผู้อ่าน และเป็นการนำทางผู้อ่านไปสู่เนื้อเรื่อง ทั้งยังเป็นการสร้างรสนิยมและความเข้าใจในความงามแห่งศิลปะให้เกิดขึ้นแก่ผู้อ่านด้วย

(1) การจัดหน้าหนังสือ สำหรับหนังสือเด็กนั้น ผู้จัดพิมพ์ควรทิ้งหน้าให้ว่างก่อนขึ้นเรื่อง จะ เป็นเสมือนการปกอูยสมองของเด็กให้ว่าง ก่อนที่จะทำความเข้าใจกับเรื่อง การปล่อยให้หน้ากระดาษว่างบางจะช่วยให้เด็กสามารถทำความเข้าใจ และติดตามเรื่องไครวคูเร็วขึ้น

(2) การเว้นเนื้อที่ริมหนังสือทั้งด้านในและด้านนอกให้ว่างมาก ๆ จะทำให้เด็กสบายตามากขึ้น

(3) ตัวหนังสือ เด็กยิ่งเล็กตัวหนังสือก็ควรจะโตเพื่อให้ได้สัดส่วนกับสายตาของเด็ก และควรพิมพ์ด้วยตัวที่อ่านง่ายชัดเจน

(4) กระดาษที่พิมพ์ ควรเป็นกระดาษดีเพื่อให้ทั้งภาพและตัวหนังสือชัดเจน

(5) การเย็บเล่ม ทนทาน แข็งแรง เพราะเด็กยังไม่รู้จักการหยิบหนังสือด้วยความทะนุถนอม

(6) การตรวจปรูฟ ควรให้ถูกต้อง อย่าให้มีผิดได้ เพราะวัยเด็กเป็นวัยที่กำลังจดจำ และอาจจำสิ่งที่ผิดแล้วจะแก้ยากมาก¹

¹ รัญจวน อินทรกำแหง, วรรณกรรมสำหรับเด็กและวัยรุ่น, หน้า 101-122.

✓ หนังสือภาพ

เพื่อความเข้าใจหนังสือภาพมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยได้แบ่งหัวข้อออกเป็นดังนี้คือ

1. ความหมายของหนังสือภาพ

แพทริเซีย ของ ซิองโซโล (Patricia Jean Cianciolo)

อธิบายว่า "หนังสือภาพนับเป็นผลงานที่เกิดจากศิลปะการเขียนภาพ และคำบรรยาย ทั้งนี้ เนื้อหาสาระจะสมบูรณ์และดึงดูดความสนใจได้มากขึ้นจากภาพประกอบในเล่มนั้น . . ." ¹

ชาลอต เอส ฮัค และ คอริส ยิง คูน (Chalotte S. Huck & Doris Young Kuhn) ให้คำจำกัดความหนังสือภาพว่า

หนังสือภาพเป็นหนังสือที่มีภาพอันจะแบ่งแยกออกจากคำบรรยายมิได้ ทั้งภาพและคำบรรยายนั้นหลอมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อยุอาานเข้าใจได้ ต่างจากหนังสือประกอบรูปภาพ (Illustrated Book) ซึ่งมีรูปภาพเป็นส่วนประกอบเนื้อหาเท่านั้น ถึงแม้ว่าภาพจะเสริมการแปลความหมาย แต่มิใช่สิ่งจำเป็นในการเข้าใจเนื้อหาสาระของหนังสือเล่มนั้นเหมือนหนังสือภาพ ²

2. ประเภทของหนังสือภาพ

ผู้วิจัยได้แบ่งหนังสือภาพออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. หนังสือภาพที่ให้ความรู้ เช่น หนังสือหัดอ่านเบื้องต้น พวกหนังสือ ก.ไก่ ABC หนังสือนับจำนวน หนังสือสำหรับเด็กเริ่มอ่าน มุ่งสอนมนต์ศน์ต่าง ๆ เช่น ฤดูกาล ธรรมชาติศึกษา ชีวประวัติ การท่องเที่ยว เป็นต้น

¹ Patricia Jean Cianciolo, ed. Picture Books for Children... (Chicago: American Library Association, 1973), n.p.

² Chalotte S. Huck, and Doris Young Kuhn, Children's Literature... pp. 108.

2. หนังสือภาพที่ให้ความบันเทิง เป็นหนังสือที่แต่งขึ้นเพื่อความบันเทิง
นิทาน เทพประติกรรม วรรณกรรมเก่า ๆ เรื่องนงนุช สัตว์ เป็นต้น

3. หลักเกณฑ์ในการประเมินค่าน้ำงสือภาพ

ผู้วิจัยได้ประมวลหลักเกณฑ์ในการตัดสินประเมินค่าน้ำงสือภาพของ Charlotte
S. Huck และ รัญจวน อินทรกำแหง ดังนี้

- ก. สามารถทราบว่เนื้อหาของหนังสือเป็นเรื่องเกี่ยวกับอะไร เกิดขึ้นที่ไหน
อย่างไร เมื่อไร แนวคิดเอกของเรื่องเป็นอย่างไร เขียนได้ดี เหมาะสม
กับวัยและความสนใจของเด็กหรือไม่ ปริมาณของเรื่องยาวเกินไปหรือไม่
- ข. ภาพประกอบ ต้องมีส่วนในเรื่องมาก ท่าทางในภาพประกอบจะต้องตรงกับ
คำบรรยายหรือเนื้อหา และมีชีวิตชีวา ภาพประกอบจะต้องเหมาะสม
กับเรื่องราวและวัยของเด็ก ภาพประกอบจะต้องสื่อความหมายได้ดี
การจัดรูปและเรื่องต้องเหมาะสม
- ค. อุปกรณ์และวิธีเขียนภาพ วิธีการเขียนภาพเขียนอย่างไร (สีน้ำ สีชอล์ก
เครยอง ภาพพิมพ์ไม้ ภาพคอลลาจ สีหมึก สีโปสเตอร์) ไรสีหลายสี
หรือขาวดำ หรือสีเดียว สีสรรสดใส นุ่มนวล หรืออื่น ๆ ใช้วิธีการเขียน
ภาพแบบกระจุ้มกระจิม แข็งกร้าว ภาพเหมือนจริง ภาพสไตลิสต์ หรือ
ภาพประติกรรม นักเขียนภาพมีวิธีการเขียนและมีแบบการเขียนเป็นอย่างไร
ต้องสร้างสรรควมมีชีวิตชีวาของภาพ และความสมคูลย์ สีสรรสดใสตรงกับ
ความเป็นจริงของทองเรื่อง
- ง. ขนาดของหนังสือ หนังสือมีขนาดกว้างยาวเท่าไร กระจาหนุมปกควรเน้น
ถึงแนวคิดเอกของเรื่อง การออกแบบกระจาหนุมปกควรแสดงให้เห็นถึง
ควมมีชีวิตชีวาของเรื่อง และมีหน้าชื่อเรื่อง กระจาหนุมปกควมคูลภาพดี ขนาด
ภาพและรูปเล่มไม่เล็กและใหญ่จนเกินไป
- จ. การเปรียบเทียบกับเล่มอื่น ๆ หนังสือเล่มนี้เหมือนหรือมีความแตกต่างจาก
หนังสือเรื่องอื่นที่วาคโดยคนเดียวกันนี้้อย่างไร หนังสือเล่มนี้เหมือนหรือ

แตกต่างจากเล่มอื่นที่มีเนื้อเรื่องอย่างเดียวกันหรือไม่ และควรมีคำ
วิจารณ์หนังสือและคำนำของผู้เขียนภาพประกอบถึงงานของเขาด้วย

✓ 4. ส่วนประกอบของหนังสือภาพ

ก. เนื้อหาของเรื่อง ในการประเมินค่าของหนังสือภาพนั้น เนื้อหาของ
เรื่องจะทำให้เรารู้ว่าหนังสือเล่มนั้นมีวัตถุประสงค์ให้เราดูเรื่องอะไร เช่น หนังสือ ABC
หนังสือที่จะสอนมโนทัศน์ เช่น ความกลมเป็นอย่างไร หรือสี่แฉกเป็นอย่างไร หรือจะเล่า
เรื่องราว ถ้าหนังสือเกี่ยวกับเรื่องราวจะต้องประเมินว่า หนังสือนี้มีเรื่องราวที่คี่หรือเปล่า
มีพลอตเรื่องหรือแนวคิดเอกของเรื่องเป็นอย่างไร เป็นต้น อย่างไรก็ตามหนังสือภาพสำหรับเด็ก
เด็กที่มีอายุน้อยเรื่องจะต้องสั้น

ข. ภาพประกอบ หนังสือภาพนั้นจำเป็นต้องส่งเรื่องราวผ่านสื่อ 2 อย่าง
คือ ศิลปะการเขียนภาพและศิลปะการเขียนเรื่อง สื่อทั้งสองจะต้องเป็นหัวใจของผู้เขียน
เรื่องที่เกี่ยว ทาทางในเนื้อเรื่องจะถูกสะท้อนออกมาในภาพ เรื่องและภาพจะต้องไป
ควบคู่กัน

ภาพประกอบนั้นจะช่วยให้ "ผู้อ่าน" คาดการณ์ล่วงหน้าได้ทั้งในทิศทาง
และแนวคิดเอกของเรื่อง อีกทั้งยังจะสร้างสรรอารมณ์เท่า ๆ กับคำบรรยายที่เกี่ยว

ทั้งเนื้อเรื่องและภาพประกอบจะถ่ายทอดความสนุกสนานของเรื่อง คง
จะไม่ยากนักที่จะจินตนาการถึงรูปที่ตลกและเหลวไหลน่าหัวเราะในหนังสือชุดของ Dr. Seuss
ถ้าไม่ได้เห็นภาพที่วาดไว้ ภาพประกอบไม่เพียงแต่จะช่วยเพิ่มอารมณ์พื้นฐานของเรื่องราว
เท่านั้น ยังช่วยให้เห็นบุคคลิกต่าง ๆ และทิศทางที่ต่อเนื่องกันอีกด้วย ลักษณะทิศทางในรูป
ต้องตรงกับเรื่อง หนังสือภาพที่ดีนั้นจะต้องมีภาพที่ตรงกับเรื่องราว รูปและเรื่องจะต้อง
ประสานกันสนิท เหมือนกับว่าผู้ใหญ่อ่านเรื่องและเด็กก็อ่านรูป

ค. สื่อและรูปแบบของภาพประกอบ เด็ก ๆ ยอมรับภาพทุก ๆ รูปแบบไม่ว่า
จะเป็นภาพถ่าย ภาพพิมพ์ไม้ ภาพวาดลายเส้น ฯลฯ ผู้เขียนภาพประกอบใช้การเขียนภาพ
เป็นการค้นคว้าสิ่งใหม่ ๆ และเป็นสื่อที่เร้าความสนใจ มีคำถามอยู่เพียง 2 คำถามเท่านั้น
ที่สามารถตัดสินได้ว่าเป็นภาพประกอบที่คี่หรือไม่ คือ (1) เหมาะสมกับเนื้อเรื่องและแนวคิด

เอกของเรื่องหรือเปล่า และ (2) ผู้เขียนภาพประกอบได้ใช้วิธีนั้น ๆ และได้ผลอย่างไร ภาพประกอบในหนังสือมีวิธีการทำหลายรูปแบบ เช่น

- (1) ภาพพิมพ์ไม้และวิธีการที่คล้ายกัน
- (2) ภาพพิมพ์หิน
- (3) ภาพสแครชบอร์ด (Scratchboard Illustration)
- (4) ภาพคอลลาจ (Callage)
- (5) ภาพเขียนสี เครยอง ปากกา หมึก และสีพลาสติก
- (6) ภาพถ่าย เป็นคน

จ. การประเมินค่าสื่อ ในการประเมินค่าสื่อหรือภาพประกอบนั้นจะต้องกลมกลืนกับเนื้อเรื่อง เนื้อเรื่องบางเรื่องดี แต่การเขียนภาพประกอบนั้นไปด้วยกันไม่ได้ เช่น ถ้าเป็นเรื่องของความสวยงามอ่อนหวาน ภาพที่เขียนก็ควรจะมีลักษณะสวยงามอ่อนหวานเช่นกัน ไม่ควรเขียนภาพที่มีลักษณะแข็งกระด้างใช้สีตัดกันไร้ความอ่อนหวาน

ฉ. การใช้สี เด็ก ๆ มักจะชอบสีสดใส แต่ก็ยังยอมรับสีชาดำถ้าเนื้อเรื่องดี หรือสีนั้นเหมาะสมกับเนื้อเรื่อง และเชื่อได้ว่าผู้เขียนภาพประกอบสามารถใช้สีเปลี่ยนอารมณ์ของเรื่อง ซึ่งจุดใจให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกคล้อยตามไปควยอย่างได้ผลดี

ช. รูปแบบของภาพ ชาลอตต์ เอส ฮัค และ คอริส บัง กุน (Chalotte S. Huck & Doris Young Kuhn) กล่าวว่า

หลายครั้งที่ผู้ถามว่ารูปแบบใดจึงจะเหมาะสมกับหนังสือเด็กที่สุด ตอบได้คำตอบเดียวคือ ไม่มีรูปแบบใดที่เด็กจะชอบที่สุด เพราะรูปแบบของภาพต่าง ๆ ทั้งภาพสีและภาพลายเส้น ซึ่งมีทั้งภาพเหมือนจริง สไตไลซ์ (stylize) นามธรรม (แอบสแตรค) เป็นคน เด็ก ๆ ก็สนใจทั้งหมด รูปแบบของการเขียนภาพจะต้องกลมกลืนกับเรื่อง รูปแบบของศิลป์จะถูกตัดสินเพียงอย่างเดียว คือ ความเหมาะสมกับเรื่องราว เด็กจะสนใจศิลป์หลายรูปแบบจนกว่าเขาจะใคร่เรียนรู้ถึงความซาบซึ้งในศิลปนั้น เด็กจะตัดสินได้ว่าศิลป์แบบไหนดีที่สุดนั้นเมื่อเด็กได้สัมผัสศิลปทุกรูปแบบแล้ว แต่อาจตัดสินว่ารูปแบบของลักษณะภาพใดเหมาะสมกับวัยใดโดยความช่วยเหลือของรูปแบบของลักษณะภาพนั้นที่มีลักษณะซับซ้อนหรือมีรายละเอียดมากน้อย ลักษณะเช่นนี้จะช่วยให้เราก็คัดเลือกได้ว่า

อย่างไรก็ตามที่เหมาะสมกับเด็กวัยใด ภาพเขียนที่มีฉากซับซ้อนและมีรายละเอียดมาก หรือภาพที่มีความลึก จะทำให้เด็กวัย 3-6 ขวบ สับสน แต่ในขณะที่เด็กอายุ 7-8 ปี จะดูเรื่อง . . .¹

ดู รูปเล่ม หนังสือสำหรับเด็กนั้นมีหลายขนาด และหลายรูปร่าง แต่เด็กก็ยังพลิกเพี้ยนและสนใจหนังสือเล่มใหญ่สวย ๆ

กระดาษหุ้มปกสวย ๆ จะดึงดูดความสนใจของเด็กมาก อาจจะเป็นภาพที่มีอยู่ในเล่ม แต่จะต้องแสดงให้เห็นถึงบุคคลลักษณะหรืออารมณ์ต่าง ๆ ส่วนภาพที่อยู่ในหน้าแรกนั้นไม่จำเป็นที่จะต้องมีส่วนเหมือนกระดาษหุ้มปก การออกแบบที่ดีมักจะมีสัญลักษณ์หรือแนวคิดเอกหรือจุดเด่นของเรื่องอยู่ หน้าสุดท้ายก็จำเป็นต้องให้สะกดตา และมักจะเป็นกระดาษหนาากกว่าหน้าอื่น ๆ

กล่าวโดยสรุปว่า หนังสือภาพและหนังสือประกอบภาพแตกต่างกัน คือ ในหนังสือประกอบภาพผู้เขียนภาพประกอบจะเป็นผู้อ่านเนื้อเรื่องแล้วจึงสร้างภาพพจน์ของเนื้อหาตอนใดตอนหนึ่งขึ้นมา แล้ววาดภาพขึ้น เพื่อที่จะให้เนื้อเรื่องเข้าใจได้ง่ายขึ้นและสมบูรณ์ขึ้น และมีภาพน้อย แต่ในหนังสือภาพ ผู้เขียนภาพจะคัดแปลงเนื้อเรื่องส่วนใหญ่ออกเป็นภาพ และใ้ภาพอาจมีเพียงคำอธิบายภาพหรือข้อความเล็กน้อยเท่านั้น ซึ่งคุณแล้วหนังสือภาพจะคล้ายภาพยนตร์มากกว่า เนื่องจากมีภาพที่ต่อเนื่องกันเป็นเรื่องราว แต่ในขณะที่เดียวกัน ภาพในหนังสือประกอบภาพจะถูกฉายภาพนิ่ง

หนังสือภาพควรที่จะประกอบด้วยการแสดงออกที่ชัดที่สุดทั้งภาพและเนื้อหา เช่น เกี่ยวกับผลงานทางศิลปะ ควรจะให้ทั้งเนื้อหา สุนทรียะ อารมณ์และคุณค่าอื่น ๆ อันจะยังมีหนังสือภาพที่ดีควรประกอบด้วยภาพมากกว่าคำ หรือแม้แต่ภาพบนแผ่นปกก็ควรจะเน้นจุดเด่นของเรื่อง เคนเนธ มารานซ์ (Kenneth Marantz) กล่าวว่า

¹ Chalotte S. Huck, and Doris Young Kuhn, Children's Literature... p. 119.

... มีผู้กล่าวว่า เด็กไม่ได้ตัดสินความชอบหรือไม่ชอบด้วยประสบการณ์ทางศิลปะ แต่เด็กจะตัดสินจากเนื้อหาและภาพ หนังสือภาพนั้นถือเป็นงานศิลปะทั้งเล่ม เด็กต่างวัยจะมีความสามารถและประสบการณ์ในเรื่องศิลปะแตกต่างกัน มีความสนใจและซาบซึ้งต่างกัน แต่เราจำกัไม่ได้ว่าเด็กจะชอบอะไรเหมาะสมควรกับวัย เด็กบางคนอาจชอบแตกต่างออกไปก็ได้ หนังสือของเด็กไม่มีวันล้าสมัย . . .¹

หนังสือภาพสำหรับเด็กนั้นควรใช้คำที่เหมาะสม อ่านแล้วเข้าใจได้โดยไม่ต้องแปล ควรออกแบบหนังสือภาพให้มีภาษาน้อย แต่ใช้การแสดงความหมายในภาพแทน หนังสือภาพจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องละเอียดละออ พิถีพิถัน และรักษาความสม่ำเสมอของตัวละครซึ่งจะต้องมีเค้าเดิมอยู่เสมอ นอกจากนี้ผู้ผลิตจะต้องคำนึงถึงทั้งขนาดและรูปร่างของหนังสือควย รวมทั้งความหนาของกระดาษ และความแข็งแรงทนทาน

การอ่านหนังสือจะช่วยสนองความอยากรู้อยากเห็น อยากรับรู้ เป็นช่วยให้เด็กมีวิจยารณญาณกว้างขวาง ช่วยให้เกิดความคิด และมีประสบการณ์มากขึ้นในแต่ละครั้งที่ได้อ่านอีก นอกจากนี้ยังเสริมสร้างปัญญาและก่อให้เกิดความพึงพอใจในความสวยงามของภาพควย

การให้เด็กอ่านหนังสือภาพนั้นจะเป็นสิ่งกระตุ้นให้เด็กเกิดความกระตือรือร้นในการเรียน และพัฒนาความคิดในด้านความรักสวยรักงามอีกควย

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ Kenneth Marantz, "The Picture Book as Art Object," Book Bird... p. 11.